

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 45 Volume: 9 Issue: 45

Ağustos 2016 August 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

TÜRKLERİN KÜÇÜK KARDEŞLERİ: SÜRYANİLER (SORUNLAR- BEKLENTİLER) LITTLE BROTHERS OF TURKISH: SYRIACS (PROBLEMS-EXPECTATIONS)

Yelda TUTAR SERTER*

Öz

Kendilerini "Tanrıdan en çok korkan millet" olarak tanımlayan Süryaniler, yüzyıllarca Türklerle aynı topraklarda yaşadılar. Osmanlı Devleti'nde millet sistemi içinde yer alan Süryaniler, Lozan Antlaşmasıyla birlikte Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sayıldılar. Bu noktada geçiş sürecinin sancılı yıllarına Türkiye'deki tüm unsurlar gibi tanıklık eden Süryaniler, tarihsel süreç içerisinde bazı kopmalar yaşadılar. Bu kopmalarda Türkiye dışına savrulan kesim Süryani diasporasını oluşturup farklı bir kimlik etrafında toplanmaya başlarken, bir kısmı da Türkiye'de kalmayı tercih etti. Türkiye'de kalan ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Süryaniler, zaman zaman yaşadıkları sorunlarla gündeme gelirken diaspora Süryanilerinden de destek gördüler. Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti'nin asli unsuru olan Süryanilerin sorunları, devletten beklentileri ve istekleri ele alınarak tarihsel süreç içerisinde Süryanilerin geldikleri nokta açıklanmaya çalışılmış ve bu durumun sonuçları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Süryani, Türkiye Cumhuriyeti, Gayrimüslim, Azınlık.

Abstract

Themselves as "the most God fearing nation" as defined by the Syrians, the Turks for centuries lived in the same territory. millet system located within the Assyrians in the Ottoman Empire, they were considered citizens of the Republic of Turkey with the Lausanne Treaty. At this point in the year of painful transition as witnessed by all the elements in Turkey Syrians, they had some breaks in the historical process. This break in the beginning to gather around a different identity to create the blown part Syriac diaspora outside Turkey, chose to remain in Turkey is a part. Syrians and Turkey, the remaining citizens in Turkey, saw support from the Syriac diaspora Coming up with the problems they encounter from time to time. Assyrians issues that the essential elements of the Republic of Turkey In this study, the state of the historical process by considering the expectations and aspirations of Syrians have tried to explain where they came and focused on the consequences of this situation.

Keywords: Syrian, The Republic of Turkey, Non-Muslim, Minority.

GİRİŞ

Tarihin çeşitli dönemlerinde Süryani adı ve kökeni ile ilgili ortaya birden fazla görüş atılmış ancak bir görüş birliğine varılamamıştır. Tartışmalar, Süryani adının bir kraldan ya da coğrafi bölgeden geldiği ile Süryanilerin Arami ve Asuri kökenli oldukları şeklindedir. Tarihsel süreç içerisinde Hz. İsa'nın doğası üzerine yapılan tartışmalar kiliselerde bölünmeleri de beraberinde getirmiş ve farklı adlarla anılan Süryaniler ortaya çıkmıştır. Türkiye'de yaşayan ve kadim Süryaniler olarak bilinen grup Türkiye'de özellikle Mardin'in Midyat ilçesinde varlık göstermektedir. Bunun dışında çeşitli dönemlerde Türkiye'den göç ederek farklı ülkelerde yaşamlarını devam ettiren Süryaniler de bulunmaktadır.

Altı bin yıldan fazla tarihleriyle Türkiye'nin en eski yerli halklarından biri olan Süryanilerin, Türkiye'de karşılaştıkları sorunların başında hiç şüphesiz gayrimüslim olmak gelmiştir. Süryaniler, azınlık haklarından yararlanma doğrultusunda pek çok girişimde bulunmuşlardır. Süryanilerin, Türkiye Cumhuriyeti'nden beklentileri anadilinde eğitim, inanç özgürlüğü ve etnik ötekileştirmeye son verilmesidir.¹

Süryanilerin toplumsal hayatta karşılaştığı zorluklar diğer toplumlarla benzerlik gösterirken bazı sorunlar Süryanilere özgüdür ve devam etmektedir. Bu sorunlar; Süryanice isim kullanma ve Süryanicenin öğretilmesinde karşılaşılan bürokratik engeller, mal ve mülklerine yönelik sorunlar, ülkede yabancı olarak tanınmaları ya da tanınmamları, din hanesinde inanç kısmının bulunması, tarih ders kitaplarındaki Süryanilere yönelik "kin ve nefret" söylemidir.² Bu çalışmanın ana amacını Türkiye'de yaşayan ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Süryaniler ve Süryanilerin Türkiye dahilindeki pozisyonları oluşturmaktadır.

1. Eğitim Alanında Sorunlar

Süryanilerin gayrimüslim olmalarının yanında Lozan Antlaşması'na göre azınlık sınıfında olmamaları birçok belirsizliği de beraberinde getirmiş, Süryaniler gayrimüslim topluluklara tanınan okul açabilme ve anadilde eğitim hakkından yararlanamamışlardır. Bu durum Süryanicenin öğrenilmesine engel

*Okutman Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi. yeldatutar@comu.edu.tr

¹ Sabro Gazetesi, S. 2, Nisan 2012, s. 2.

²2009 yılında okutulmaya başlanan 10. Sınıf Tarih ders kitaplarında Süryanilerin "hain ve işbirlikçi" olarak gösterilmesinden rahatsızlık duyan Süryaniler, Milli Eğitim Bakanlığı'na başvurarak, bu söylemin değiştirilmesini talep etmişlerdir. Bkz. Sabro, "Verdiğiniz Sözü Tutun", S. 9, Kasım 2012, s. 2.

teşkil etmiştir. Günümüzde Türkiye’de yaşayan Süryanilerin %5’i anadillerini konuşabilmekte ve %1’de Süryaniceyi hem okuyup hem de yazabilmektedir.³ Süryani olduğu halde anadilini bilmeyen Süryaniler yaşadıkları bölgenin dilini öğrenmişler, kendi toplumlarında da Süryanice konuşamadıkları için eleştirilmişlerdir.⁴

Ulus devletin inşa sürecinde ve Türkçülük fikrinin öne çıkmaya başladığı dönemlerde Türkiyeli Süryaniler, Süryanice konuştukları için eğitim hayatında bazı zorluklar yaşamışlardır.

“1952 yılında ilkokula sevinerek başladım. Daha önce fistan (entari) giydiğim için en çok da pantolon ve gömlek giyineceğim için sevinmişim. Okula başladığımda okuma ve yazma biliyordum ama Türkçe konuşmasını bilmiyordum. Bu da başıma bayağı dertler açtı. İlkokula başladığım ilk günde 3 kere dayak yedim, birincisinde Batı Anadolu’lu öğretmenimiz, birer birer adımızı sorduğunda ve sıra bana geldiğinde ben ayağa kalkıp kollarımı göğsümde bağladığımda; “ulan düzzü, burası kilise mi” deyip değnekle kollarıma vurdu. İkincisinde, Süryanice konuştuğum için dayak yedim. Günün üçüncü dayağını ise masaya abandığım için yedim. Aslında okula başlayan bütün çocuklar benzer durumlar yaşadılar.”⁵

Süryaniler, Süryanice eğitim verecek bir anaokulu açmak için çeşitli girişimlerde bulunmuş ancak bu girişimlerinden olumlu bir sonuç alamamışlardır.⁶ İstanbul Süryani Kadim Meryem Ana Kilisesi Vakfı, 20 Şubat 2013 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı aleyhine, Ankara 13. İdare Mahkemesi’nde dava açmış, mahkeme 18 Haziran 2013 tarihindeki ilk duruşmada, Anayasa’nın 10. maddesindeki eşitlik ilkesine dayanarak karar vermiştir. Mahkeme, Lozan Antlaşması’nın azınlık haklarını düzenleyen 37. ve 44. maddelerinde azınlıkların kimler olduğunun belirtilmediği, bunun yerine *Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk vatandaşları* ifadesinin kullanıldığı, Süryanilerin de bu tanıma dahil edilerek azınlık sayılabileceği kararını vermiştir.⁷ Böylece Lozan’da asli unsur olarak kabul edilen Süryaniler, azınlık haklarından yararlanma hakkını elde etmişlerdir.

Mahkemenin kararı doğrultusunda Süryanice eğitim yapmak için ilk adım Güneydoğu (Turabdin) Süryani Kültür ve Dayanışma Derneği tarafından atılmıştır. Dernek, Mardin İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne Süryanice eğitim verecek ilköğretim okulu için başvuruda bulunmuştur.⁸ İstanbul Meryem Ana Süryani Ortodoks Kilisesi Vakfı’nın çalışmaları sonucunda ise İstanbul’da, Mor Afrem Anaokulu⁹ açılmış ve 22 öğrencisiyle eğitime başlamıştır.¹⁰

Süryanicenin öğretilmesi ve yeni nesillere aktarılması için mevcut gelişmeler bir zenginliğin kaybolmaması bakımından önemlidir. Bu amaçla akademik olarak Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin Yaşayan Diller Enstitüsünde Süryani Dili ve Kültürü Anabilim Dalı bulunmakta ve çalışmalar yapılmaktadır.

2. İnanç Özgürlüğü

Osmanlı Devleti’nde yaşayan gayrimüslimlerin statüsü, Cumhuriyet Dönemi’nde büyük bir değişime uğradı ancak her iki dönemin bazı benzer tarafları da bulunmaktaydı. Osmanlı Devleti’nde “Millet” iken Cumhuriyet Döneminde “Azınlık” statüsüne gelen gayrimüslim vatandaşların Müslüman bir ülkede karşılaştıkları en önemli sorun hiç şüphesiz inanç farklılığından kaynaklanıyordu. Bir Süryani’nin Hıristiyan olduğu ve kutsal kitap üzerinden kâr ettiği gerekçesiyle tercümesini yaptığı Kur’an-ı Kerim’in basımının durdurulma kararı,¹¹ Osmanlı Devleti’nin inanca yönelik uygulamalarını ortaya koyması bakımından önemlidir. Dini kaynaklar üzerinden kar etmek, Osmanlı Devleti için kabul edilemez bir durumdu. Bu tür düzenlemeler hiç şüphesiz, Cumhuriyet Dönemi’nde de devam etti.

Süryanilerin inanç alanında yaşadığı sorunların başında kiliseler gelmekteydi. Süryaniler, kiliseleriyle ilgili sorunlarında kimi zaman başvuracakları bir kurum bulmakta zorlanmış, kimi zaman da başvurdukları kurumlardan olumsuz yanıt almışlardır. 1944’te Diyarbakır Süryani Kadim Meryem Ana Kilisesi mütevelliisi Toma Huri Papasgil, papazların askerlik hizmetine alınmalarından dolayı ayinlerini

³ Boyacı, “Çok Kültürlülük mü Ötekiler mi?”, s. 7.

⁴ Naim Bey, “Süryaniler” konulu görüşme, İstanbul Aksaray: 13. 09. 2014.

⁵ Sabro, “Zamanı gelmişken”, S. 9, Kasım 2012, s. 13.

⁶ Bu başvurulardan biri Milli Eğitim Bakanlığı’na yapılmış, İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden; “Siz azınlık değil, asli unsursunuz. Yabancı dilde eğitim yapamazsınız. Yönetmelikte Rum, Ermeni, Museviler okul açabilir” cevabını almışlardır. Sabro, “90 Yıl Sonra”, Yıl 2, S. 19, Eylül 2013, s. 1.

⁷ Sabro, “90 Yıl Sonra”, Yıl 2, S. 19, Eylül 2013, s. 1.

⁸ Sabro, “85 Yıllık Özlem Bitiyor”, Yıl 2, S. 20, Ekim 2013, s. 1-6.

⁹ Mor Efrem anaokulu, misyonlarını Süryani Lisanını yeni nesillere aktarmak olarak belirtirken, vizyonlarını cumhuriyetin değerlerine, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, Süryani kültürü ve değerlerine sahip mutlu ve sevgi dolu bireyler yetiştirmek olarak tanımlamıştır. <http://www.suryanianaokulu.com/hakkimizda/> (19 Aralık 2015).

¹⁰ Mihayel Rabo, “Mor Afrem Anaokulu”, Sabro, S. 32, Ekim 2014, s. 7; Mor Efrem Süryani Anaokulu açıldı, 2014, <http://haber.sat7turk.com/mor-efrem-suryani-anaokulu-acildi-2/> (13 Temmuz 2015).

¹¹ Suriye doğumlu ve Süryani Kadim Cemaatine mensup bulunan İkdam ve Sabah gazetelerinin yazarı Zeki Mağamez, Kur’an-ı Kerim’i tercüme ederek, Kitapçı Hilmi Efendi’ye 2500 liraya satmak istemiş ancak red cevabı alınca Ebu’s Suud Caddesinde bulunan, İbrahim Hilmi Efendi’ye 600 lira karşılığında satmıştır. Tercüme ettiği Kur’an-ı Kerimleri sandıklara koyarak Arabistan’a gönderdiği düşünülen Mağamezin, kutsal kitap üzerinden kar yaptığı gerekçesiyle çevirileri yasaklanmış ve Şer’iye Bakanlığının izni olmadan kitap basımının yapılmasına karar verilmiştir. BCA, Yer No: 30 10 0 0.26.149.6 Dosya No: 22/6, 1921, s. 1-3.

yapamadıklarını, her vilayet ve kazada Müslümanlar için bir müftü ve imamın görevli bulunduğunu ve aynı durumun kendileri için de sağlanmasını Diyanet İşleri'nden rica etmiş ancak Diyanet İşleri, görev alanının sadece İslam Diniyle ilgili olduğunu belirtmiştir. Vakıflar Müdürlüğü'ne gönderilen dilekçe de konu dini olduğu için sonuçsuz kalmıştır. Bunun üzerine aynı rica Başvekâletten istenmiştir.¹² Bu durum Lozan'a göre asli unsur olan Süryanilerin, Müslümanların yararlandığı haklardan yararlanmadığını ve dini sorunların çözümünde kurumların yetersiz kaldığını göstermektedir.

Süryanilerin, inanç alanında yaşadıkları sorunlardan bir diğeri dini eğitim alanındadır.¹³ Türkiye'de uygulanan zorunlu Din Kültürü dersine Süryaniler karşı çıkmışlardır. Zorunlu din eğitim ve öğretimi 1982'de anayasaya girmiştir. 1982 anayasasının 24. Maddesinde "Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve orta öğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitim ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır" demektir. Oysa 1961 anayasası bu konuda daha esnekler. 1961 anayasasının 19. Maddesinde "Din eğitim ve öğretimi, ancak kişilerin kendi isteğine ve küçüklerin de kanuni temsilcilerinin isteğine bağlıdır" demektir. 1990 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nun aldığı karara göre, Türk vatandaşı olan Hıristiyan ve Musevi öğrencilerin Anayasa'ya göre zorunlu olan "Din Kültürü ve Ahlak dersinden muaf tutulmasına karar verilmiş ancak Mardin'de bir lise öğrencisi din dersine girmediği gerekçesiyle yok yazılmıştır.¹⁴

Çocuğunun din dersinden muaf tutulmasını isteyen Hıristiyan bir vatandaşa Milli Eğitim Bakanı gayrimüslim bir çocuğun da din dersine girmesi gerektiği cevabını vermiştir.¹⁵ Ancak bu durum hem Avrupa İnsan Hakları sözleşmesine¹⁶ hem de 1982¹⁷ anayasasına aykırıdır.

Gayrimüslimlerin şikâyetlerinin artmasıyla, uygulamada değişikliğe gidilerek gayrimüslim çocukların din derslerine devam etmesi ancak uygulamaya yönelik kısımlardan muaf tutulmaları kararlaştırılmıştır.¹⁸ Türkiye'de gayrimüslim çocuklara zorunlu din dersi konusu, "The Economist" dergisinin hazırladığı Dünya İnsan Hakları Kılavuzunda da yer almış, çocukların haftada iki saat zorunlu din dersi aldığından bahsedilmiştir.¹⁹ Süryanilerin zorunlu din eğitiminde karşılaştığı zorluklar çoğunlukla farklı bir dinin kurallarını öğrenme zorunluluğundan kaynaklanmıştır. Abisi beş kendisi de dördüncü sınıftayken din dersinde kendilerine sorulan bir soruya cevap veremedikleri için öğretmenden dayak yediklerini söyleyen Naim Bey bu durumun kendilerini Müslüman olmamalarından dolayı ikinci sınıf insan olarak görmelerine neden olduğunu söylemiştir.²⁰

Birleşmiş Milletler²¹ Genel Kurulu'nun 18 Aralık 1992 tarihinde 47/ 135 sayılı kararla kabul ettiği Ulusal ya da Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Haklarına İlişkin Bildiri tüm dünyada azınlık haklarının ne yönde olması gerektiğiyle ilgili bilgiler vermektedir. Gerek anayasalar gerekse uluslararası antlaşmalarla güvence altına alınmasına rağmen azınlık haklarının uygulanmasında yazılı kurallar çoğu zaman işletilmemektedir. Avrupa Konseyi sözleşme tasarısında da²² azınlıklara mensup kişilerin hakları ve devletlerin bu konudaki yükümlülükleri ayrıntısıyla açıklanmıştır. Bu tasarıda, eşitlik ve ayırım gözetilmemesi, anadili kullanma hakkı ve anadilinde eğitim, inanç özgürlüğü, kültürün devam ettirilmesi gibi noktalara dikkat çekilmiştir.²³

Türkiye'nin dinsel eğitimlerin gerçekleştirilmesinde baskı uyguladığı iddiası ve Süryanilerin Türkiye'deki mevcut durumları, Avrupa Birliği İlerleme Raporlarında da yer almıştır. Bu raporlara göre Süryaniler, diğer azınlıklar gibi dinlerini özgürce yaşayamamakta ve Süryanice eğitim alamamaktadır.

¹²BCA, dosya no: 96B/194, yer no: 30 10 0 0.112.763.29, s. 1.

¹³ 1978 yılında CHP Milli Eğitim Bakanı Necdet Uğur Mardin Valisi'ne "çok gizli" bir talimat göndermiş, Deyrulzafaran Manastırı Ruhban okulunun kapatılmasını istemiştir. Mor Gabriel Manastırı ve Deyrulzafaran manastırlarının ruhban okulları bunun üzerine kapanmıştır. Bkz. Mutay, Öztemiz, (2012). *Süryaniler*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 64.

¹⁴ *Hürriyet* Gazetesi, 20 Ekim 2007

¹⁵ Semih Günver, *Milliyet*, 19 Mart 1986, s. 8.

¹⁶ Türkiye, Avrupa İnsan Hakları sözleşmesini imzalamış ve ulusal kanun haline getirmiştir. A.İ.H.S'nin 9. maddesi insanlara, fikir, vicdan ve dini inanç özgürlüğünü, din ve inançlarda değişiklik yapma hakkını tanıdır.

¹⁷ 1982 Anayasasının 24. Maddesinde; "Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir ve Kimse, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz." demektir.

¹⁸*Milliyet*, "Gayrimüslim öğrenciye ayrıcalık", 29 Ekim 1986, s. 7.

¹⁹*Milliyet Gazetesi*, 12 Kasım 1986, s. 7.

²⁰ Naim Bey, "Süryaniler" konulu görüşme, İstanbul Aksaray: 13. 09. 2014.

²¹ Birleşmiş Milletlerin kuruluşuyla birlikte, azınlıklar konusunda yeni bir dönem girilmiştir. BM öncesi dönemde azınlık haklarının güvence altına alınması ancak ilgili devletler arasında yapılan antlaşmalara bağlı iken, BM döneminde insan hakları temelinde tüm azınlıkların aynı haklardan yararlanması ilkesi geçerlilik kazanmıştır.

²² Gökçen Alpkaya, "Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Bağlamında Azınlıklara İlişkin Bazı Gelişmeler", *İnsan Hakları Yılığ*, Cilt 14, Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, 1992, s. 163-168.

²³ 2010 yılında Süryanice soyadı almak için mahkemeye başvuran bir Süryani'nin başvurusu "Süryanice soyadı ülkeyi böler" gerekçesi ile Yargıtay tarafından red edilmiştir. Bkz. Şabo Boyacı, "Kendi Yurdunda Yaralı Olmak", *Sabro*, S. 5, Temmuz 2012, s. 7.

Raporda ayrıca dinsel mekânların mülkiyeti ve faaliyetlerin genişletilmesi yönünde uygulanan bürokratik baskılardan söz edilmekte²⁴ ve bu durum eleştirilen konuların içinde bulunmaktadır.

2000 yılına ait raporda, iki yıl içinde gayrimüslimler adına gelinen noktadan bahsedilerek 1998 yılı ile karşılaştırıldığında bu konuda ilerleme kaydedildiği belirtilmektedir. 1999'da dinsel cemaatlerin hayır ve ibadet binalarını tamir etmek için devletten izin alma zorunluluğunun kaldırılması kararı sevindirici gelişme olarak kaydedilirken²⁵ Süryanilerin kendi okullarını açamamaları, tarih kitaplarında gayrimüslim halka karşı düşmanlık hissini devam ettirilmesi, azınlıkların din adamı yetiştirme konusunda devam eden kısıtlamalar, Türkiye'nin azınlık politikasının Avrupa Birliği tarafından eleştirilmesine neden olmuştur.²⁶

Avrupa Birliği raporlarında Türkiye'nin gayrimüslim politikasının eleştirildiği noktalar, Amerika Birleşik Devletlerinin 2012 yılı Uluslararası Dini Özgürlükler Raporu'nda da ele alınmıştır. Bu raporda, Türkiye'nin dini alanlarda kısıtlamalarda bulunduğunu, Türkiye'de Sünni-İslami grupları kayıran uygulamaların devam ettiği belirtilmiştir. Cami ve mescitlere uygulanan kolaylığın, kilise ve diğer dini mekânların açılmasında uygulanmadığı ve bu noktada inançlar arasında bir ayrımcılık yapıldığı, Süryanilerin dini eğitim konusunda baskı altında tutuldukları vurgulanmıştır. Raporun sonuç bölümünde ise "Türkiye'de milliyetçilik ve dinin iç içe geçtiği, bu nedenle birçok olayın, etnik veya dini hoşgörüsüzlükle ilgili olup olmadığı konusunda ayırım yapmanın zorlaştığı" yorumu yapılmıştır.²⁷

Eğitim alanında Müslüman olmayanların ayrımcılığa maruz kaldığını düşünen Süryaniler, 2014 yılında yapılan Seviye Belirleme Sınavı'nda (SBS), çocuklarının Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi sorularından muaf tutulmadıkları için puan ve hak kaybı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Daha önceki yıllarda Müslüman olmayan öğrencilerin muaf oldukları dersten muaf olmaları üzerine Süryani çocukların aileleri, ilgili yerlere dilekçe yazarak seslerini duyurmaya çalışmışlardır.²⁸

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ise, Türkiye'deki din dersleri hakkında,²⁹ zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin Sünni İslam temelli olduğunu ve diğer dinleri dikkate almadığını belirterek bu durumun azınlık haklarının ihlalini oluşturduğunu Türkiye'nin din konusunda tarafsız olma yükümlülüğünü yerine getirmede³⁰ kararını vermiştir.

3. Askerlikte Yaşanan Sorunlar

Türkiye vatandaşı olarak askerlik yapan Süryanilerin bir kısmı askerlikte Hıristiyan olmalarından kaynaklanan ayrımcılığın uygulandığını iddia ederken³¹ bir kısmı hiçbir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmektedir. "Askerde muayene olmaya gittiğimde kolumda bir kırık vardı ve kolum yamuk duruyordu, çürük raporu almaya gittim, orda bir yakınımız vardı, karakol komutanına söylemişti, muayene ettiler Diyarbakır askeri hastanesine sevk ettiler, oraya birçok insan geldi sakatım diye, ancak hiçbir hastalığı olmayan insanlardı bunlar, kulağım sağır diyenler gayet iyi duyuyorlardı. Çünkü onlarla aynı otelde 3 gün kaldım, heyete gireceğiz diye, heyete geçtiğimde kimliğimi verdim, tamam çürük yazacağız dediler, dini inanç görünce bir dakika deyip beni durdurdular, Bir şeyler yazdılar ve beni tekrar şubeye sevk ettiler, sağlam raporuyla tekrar askere gittim, hâlbuki bende daha sağlam olanlar çürük raporu aldılar, askere gittiğimde kimliğimi mümkün olduğunca gizlemeye çalışıyordum ki o dönemler daha sıkıntılıydı 97-98 yıllarıydı, arkadaşlar arasında bunu özellikle saklıyordum, subaylar da dosyalarımız olduğu için onların bildiğini düşünüyordum. Bir gün idrar yollarından enfeksiyon kaptım, beni revire götürdüler, doktor benim sünnetli olmadığımı görünce neden sünnet olmadığımı sordu, bende inancımın dolay olduğunu söyledim, doktor nasıl olur dedi, bak oğlum biz seni sünnet edelim, bir haftada yatak izni vereyim dedi, 1 hafta yat dinlen dedi, ben kabul etmedim. Bir gün de top onarken kolum kırıldı, Samsun askeri Hastanesine sevk ettiler, 45 gün rapor aldım, döndüğümde 15 günüm kalmıştı, o dönemde ben geldiğimde bütün rütbelilerden 15 gün boyunca çok sıkıntı çektim, 7/24 nöbet tuttum, silahımı teslim ederken bile oradaki rütbeli benimle baya uğraştı." Bu anlamda Süryanilerin tanık oldukları olaylar, Süryanileri Türkiye'de dışlandıkları, ezildikleri, farklı oldukları gibi bir inanişe yöneltmiştir.

Mustafa Bülbül, "Türkiye'nin Süryanileri" isimli kitabında Süryanilerle gerçekleştirdiği anketlerde askerlikte yaşanan zorluklardan bahsetmiş, ankete cevap verenlerin %22'sinin Hıristiyan olduğu için askerde zorluk yaşadığını, %24'nün zorluk yaşamadığını belirtmiştir. %54'ü ise soruyu hiç cevaplamamıştır.³²

4. Güvenlik Sorunu

²⁴Avrupa Birliği İlerleme Raporu 1998, s. 15.

²⁵Avrupa Birliği İlerleme Raporu 2000, s. 14.

²⁶Avrupa Birliği İlerleme Raporu 2003, s. 30-35, Avrupa Birliği İlerleme Raporu 2004, s. 41-43.

²⁷Sabro, "Kısıtlamalar Devam Ediyor", S. 16, Haziran 2013, s. 13.

²⁸Sabro, "SBS'de Ayrımcılık", S. 24, Şubat 2014, s. 10.

²⁹AİHM, 16 Eylül 2014 tarihinde Türkiye'deki din derslerinin zorunlu olmaktan çıkarılması gerektiğine oybirliğiyle karar vermiştir.

³⁰Menekşe Tokyay, "AİHM Türkiye'deki din dersleri hakkında kararını verdi", Sabro, S. 33, Kasım 2014, s. 10.

³¹Naim Bey, "Süryaniler" konulu görüşme, İstanbul Aksaray: 13. 09. 2014; "Hıristiyan olanları yüksekçe bir yere çıkarıp, pantolonlarını indirmeleri söyleniyor ve sünnetsiz oldukları herkese gösteriliyordu", Fehmi Bey, "Süryaniler" konulu görüşme, İsveç: 6. 09. 2013.

³²Mustafa Bülbül, (2005). *Türkiye'nin Süryanileri*, İstanbul: Tasarım yayınları, s. 168-169.

Güneydoğu Anadolu'da uzun yıllar devam eden terör korkusu³³ bölge halkı gibi Süryanilerin de İstanbul ya da Avrupa ülkelerine göç etmelerine zemin hazırlamıştır. Türkiye'de 1970 yılından başlayarak yükselen terör ortamı Süryanilerin kendilerini güvenli alanlara taşıma zorunluluğunu ortaya çıkarmış ve bu durum Süryanilere özgü mesleklerin de unutulmasına neden olmuştur. Özellikle kuyumculuk yapan Süryaniler göç ettikleri yerlerde mesleklerini devam ettirmişlerdir ancak, "Altın tellallığı"³⁴ terör nedeniyle sona ermiştir.

Bölgedeki toplumsal yapının değişimini gözlemlemek amacıyla SHP milletvekilleri, 1993 yılında Adıyaman, Siirt, Diyarbakır ve Mardin bölgelerinde incelemeler yaparak gözlemlerini, görüş ve önerilerini partili milletvekillerine aktarmışlardır. Milletvekillerinin gözlemlerine göre; adı geçen bölgelerdeki köy korucularının kendi statüleri içinde görevlerini yapmadıkları, kentte kimlik kontrolleri yaparak halk üzerinde baskı kurdukları belirtilmiştir. Köy koruculuğu, köyler arasında bazı sorunlara neden olmuştur. Köy koruculuğunun devamını isteyen ve istemeyen köyler arasında yaşanan anlaşmazlık sonucunda, köy koruculuğunu isteyen köyler diğerlerine düşman ya da terörist gözüyle bakmışlardır. 2002 yılında Olağanüstü Hal uygulaması sona erdirilmiş ancak göçlerin önündeki en büyük sorun yani koruculuk uygulaması kaldırılmamıştır. Bu dönemde göç edenler ve geri dönenlerle ilgili yetkililerin yaptıkları açıklamalar birbiriyle tutarlılık göstermemektedir. Diyarbakır Valisi Nusret Miroğlu, köye geri dönüşlerle ilgili bir sorun olmadığını belirterek, Diyarbakır'da 69 köy ve 97 mezraya, 12.666 kişinin geri döndüğünü ve dönenlere 1,5 trilyon Türk lirası yardım sağlandığını iddia etmiştir. Göç edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği (Göç-Der) Başkanı Şefika Gürbüz ise vali Miroğlu'nun açıklamalarını yalanlayarak, "Köye Dönüş Projesi" için verilen paralarla birçok yerde karakol yapıldığını, köylere gidenlerin de özel kartlarla giriş yapabildiğini, dönenlerin de bahar aylarında tarlalarını ekmek üzere geldiklerini ifade etmiştir.³⁵

Milletvekilleri gözlemlerinin sonucunda Süryanilerin de baskıyla karşılaştıklarını, 13 Ocak'ta bir minibüsün taranmasıyla dört Süryani'nin öldüğünü ve birinin de yaralandığını, bundan dolayı bölgede önemli bir mozaik oluşturan Süryanilerin göç ettiklerini ve sayılarının azaldığını açıklamışlardır.³⁶

PKK'nın terör eylemleri, Müslüman ve gayrimüslim ayırt etmeksizin tüm kesimler üzerinde etkisini göstermiştir. Mardin'in Yemişli Köyünden İsmuni Atlı ve Efrim Atlı adında iki Süryani kardeşin öldürülmesi³⁷ Şırnak'ın İdil ilçesi eski Belediye Başkanı ve Süryani cemaatinden olan Şükrü Tutuşun, işyerinden evine giderken kimliği belirsiz kişilerle silahlı saldırıya uğrayarak, ensesinden vurularak yaşamını yitirmesi³⁸ bu eylemlerden sadece birkaçını oluşturmaktadır.

Terör, baskı ve kayıplar bu dönemde sadece Güneydoğu'da değil Türkiye'nin hemen hemen her bölgesinde görülmektedir. Bu duruma bir örnek İstanbul'da yaşanmıştır. İstanbul Bebek'te Fransız yetimhanesine Güneydoğu Anadolu'dan getirilip yerleştirilen ancak bir süre sonra ortadan kaybolan Süryani kız çocukları için Milli Eğitim Müdürlüğü'nce soruşturma başlatılmıştır. Yetimhane olmasına rağmen çocukların anne ve babalarının hayatta olması, ancak kayıtlarda kayıp görünmesi, çocukların ilkokula başladıktan bir süre sonra ortalıktan kaybolması yetkililerin dikkatini çekmiş ve konu hakkında soruşturma başlatılmıştır.³⁹

Güvenlik sorunu; Türkiye'de yaşayan tüm halklar için belli bir dönemde sorun teşkil etmiş ancak az olanlar üzerinde etkisini daha güçlü bir şekilde göstermiştir. Terör, Süryanilerin göç etmelerinde en büyük etki olarak kendini göstermektedir. Midyat'ta bir Süryani ile yapılan görüşmede Süryanilerin kendi istekleri dışında Türkiye dışına göç ettikleri anlaşılmaktadır. "Hiçbir kuş kendi yuvasını kendi iradesiyle bırakmak istemez. Ve hatta bazı kuşlar var, örneğin güvercin ne kadar yuvasını bozsan gelip tekrar orada yuvasını yapmaya çalışır ki insan kendi doğduğu toprakları kolay kolay bırakmak istemez, çok zor ve kötü bir durum olmazsa bırakmak istemez. Türkiye'den göç edenlerin gitme nedeni birçok zulüm oldu birçok katliam oldu." ⁴⁰

³³ Güneydoğu'da halkı sindirmeye çalışan PKK militanları, Mardin'deki dört yerleşim birimini basarak telsizleri gasp etmişlerdir. 20 Haziran 1986 tarihinde Mardin'in Ömerli ilçesini basarak 30 kişiyi öldüren militanlar, Nusaybin'in Girmeli bucağına bağlı Dibek, Dağıcı, Üçyol köyleri ile Üçyol mezarını basarak halkı tehdit etmişlerdir. *Milliyet Gazetesi*, 29 Haziran 1987, s. 14; PKK militanları, çoğunluğu Süryani olan Midyat'ın Güngören köyünde üç korucunun silahlarını gasp ederek, korucuları dağa kaçırmışlardır. *Milliyet Gazetesi*, 1 Temmuz 1987, s.10; Mardin'in Kızıltepe ilçesinde Süryani asıllı dış teknisyeni Yakup Yontam silahlı saldırıya uğrayarak hayatını kaybetmiştir. *Milliyet Gazetesi*, 26 Temmuz 1992, s. 12; PKK, Avrupa Süryanilerince büyük önem verilen ve İdil İlçesi'nde üç kilisenin papazı Melki Tok'u kaçırmıştır. *Milliyet Gazetesi*, 11 Ocak 1994, s. 11; İsa Karataş, kaçırılan Papaz Melki Tok ile 9.01.1994 tarihinde bir görüşme yapmış, Papaz kendisini kaçırılan kişilerin din konusunda tartıştıklarını ve Müslüman olması için baskı yaptıklarını, bunun için de kendisini diri diri gömdüklerini söylemiştir. Bu görüşme, 13-19 Şubat 1994 tarihli *Nokta* dergisinde ve Mart 1994 tarihli *Kapsam* gazetesinde yayımlanmıştır.

³⁴ Midyat'ta "Altın Tellal" adı verilen kadınlar kilolarca altınla evlere gidip satış yapırlarken, terörün meydana getirdiği baskı sonucunda bu durum değişmiştir.

³⁵ *Türkiye İnsan Hakları Raporu 2003*, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Ankara, 2004, s. 67.

³⁶ *Cumhuriyet Gazetesi*, 22 Ocak 1993, s. 4.

³⁷ *Cumhuriyet Gazetesi*, 29 Ağustos 1991, s. 3.

³⁸ *Cumhuriyet Gazetesi*, 19 Haziran 1994, s. 4.

³⁹ *Milliyet Gazetesi*, 9 Eylül 1995, s. 1.

⁴⁰ İ.E, "Süryaniler" konulu görüşme, Midyat: 18. 03. 2015.

5. Mülkiyet Hakkı

1985-1995 yılları arasında Türkiye’de yaşanan sıkıntılar sonucunda Süryaniler, Avrupa ülkelerine göç etmeye başlamış, nüfusun büyük kısmı diasporaya giderken mülklerini de geride kalan Süryanilere ya da Müslümanlara emanet bırakmışlardır. Türkiye’deki mevcut değişimle birlikte, topraklarına dönmek isteyen Süryaniler emanet olarak bıraktıkları mülklerinin ellerinden çıktığını görmüşlerdir.

Makineli tarımın güçlükle yapıldığı bir coğrafyada yaşayan Süryanilerin toprakları, uzun süre işlemedikleri yönünde bir iddiayla “Hazine malı” ve “Ormanlık alan” olarak kayıtlara geçmiştir.⁴¹

Süryaniler yaşadıkları bölgeden göç ederken geride bıraktıkları mülklerine el konulduğunu, Türkiye’de kalan Süryanilerin ise, yerel güçlerin desteğindeki göçebelerin tacizleriyle yaşam alanlarının daraltıldığını savunmaktadırlar.

“Kadastro memurları, ellerinde daha önce havadan çekilen fotoğraflar ve haritalarla köyümüze geldiler. Söylediklerimizi dikkate almadan kayıtlar yaptılar ve imzalamak için önümüze koydular”, “2007 yılında Mardin ili Nusaybin ve Midyat ilçelerinde biz Süryani vatandaşlarımızın yaşadığı Üçköy, Üçyol, Dibek, Taşköy, Güzelsu, Dağıçı, Alagoz, Izbirak ve Elbeğendi köylerinde kadastro çalışmaları yapıldı. Bu çalışmalar sırasında ilgili görevliler tarafından, taşınmazların tapu işlemlerinin sağlıklı olarak yapılabilmesi için her köyden olabildiğince insanın, yaşadığı Avrupa ülkelerinden gelip hazır olmaları istendi. Gelebilecek durumda olan birçok insan bu çağrıya uyararak geldi ve kadastro çalışmaları sırasında hazır bulundu, 2008 yılına gelindiğinde yapılan kadastro işlemlerinin sonuçları ilan edildi. Bir başka deyişle askıya çıkarıldı. Yukarıda sayılan köylerin kadastro ilanlarını incelediğimizde arazilerimizin yaklaşık %70’inin Orman’a, geriye kalan %30’luk arazinin ise maliklerine yazıldığını gördük.”⁴²

Mülklerinin iadesi için dava açmak isteyen Süryaniler, mahkeme sürecinin zorluğundan ve pahalılığından yakınmışlardır.⁴³

2000 yılından itibaren diasporadan Türkiye’ye göç etmeye başlayan Süryaniler, yerleştikleri bölgelerde toprak almaya başlamışlardır. Türkiye’de toprak almaya başlayan Süryanilerle ilgili yapılan haberler,⁴⁴ Süryanilerin rahatsızlık duymasına neden olmuştur. Süryani Dernekler Federasyonu açıklamasında; *“Bizler 5000 yıldır buradayız. Türkiye Cumhuriyeti içinde, her şeye rağmen kendi kimliğiyle ayakta durabilen bizden eski bir halk yok”* diyerek Süryanilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak toprak almalarında gariplik olmadığını belirtmiştir.⁴⁵

6. Yabancı Düşmanlığı

Kendisinden farklı olana karşı duyulan korku olarak da ifade edilebilen “Yabancı korkusu”, dinleri, kültürleri ve fiziksel özellikleri farklı olanlara yöneltilirken yabancı düşmanları toplumu “biz” ve “onlar” olarak sınıflandırır. “Onlar” topluluğun olumsuzluğunu, “biz” ise esas ve uygar olanı ifade eder.⁴⁶ Tüm dünyada çeşitli ülkelerde, benzer özelliklerle kendini gösteren bu durum Türkiye’deki Süryaniler incelendiğinde de karşımıza çıkmaktadır. İnanç üzerinden Müslümanlar tarafından Hıristiyan olan kesimlere zaman zaman uygulanan bu baskı ötekileştirilen toplumun kendi içine kapanmasına neden olmuştur. *“Babam Midyat’ta bulunduğu sıralarda Kürtlerden korktuğu için Ermeni olduğunu söylemiyordu. Benim Türkiye’deki Adım İsmail, ama papaz kilisede Samuel yazmış. Biz evde farklı isim dışarda farklı isim kullanıyorduk korkumuzdan, “Midyat’tayken 10 yaşındayken top oynuyoruz, sıcak olduğu için su içmeye gittik camiye, sadece ben Süryani’ydim, diğerleri Kürt çocuklarıydı, hoca geçerken hadi çocuklar camiye deyince camiye girdik, tüm bu çocuklar hocanın elini öptüler, bende öptüm, adamın biri beni tanıyor, hocaya dedi ki bu Süryani çocuktur seni haram etti. Çünkü ben gavurum. Bu hoca bana tokat vurdu, Türkiye’deki birçok kesimler farklı, İstanbul Ankara, Midyat farklı. Kültür farkı çok, bizim oranın çoğu Kürt, Kürtler bizi istemedi, Türkler de istemiyor, biz ne yapalım”⁴⁷*

Türkiye’de Süryaniler üzerinde oluşturulan yabancı düşmanlığının nedeni hiç şüphesiz inanç farklılığından kaynaklanmış,⁴⁸ farklı olanla birlikte yaşama kültürüne uzak kalan kişilerce zaman zaman baskıya dönüşebilmiştir.⁴⁹

⁴¹ Sabro, “Süryaniler: Topraksızlaştırılıyor”, S. 2, Nisan 2012, s. 4.

⁴² Sabro, S. 2, Nisan 2012, s. 5.

⁴³ Anhil (Yemişli Köy) den Sefer Deniz: *“4 yıldır devam eden mahkemeye 12.000 Euro harcadım ve evimin kaydı henüz yok, bizi bu şekilde yıldırıp kaçırılmak istiyorlar, ama gitmeyeceğiz, çünkü burası doğup büyüdüğümüz topraklar ve biz bu topraklara aitiz.”* Bkz. Sabro, S. 2, Nisan 2012, s. 5.

⁴⁴ 23 Mayıs 2012’de Milli gazete’de *“Toprak Satışıyla Ortaya Çıkan Yeni Tehlike: Midyat’a Vatikan Kolonisi!”* başlıklı haber-yorumda tarihte Güneydoğu’dan Musul’a kadar uzanan bölgede kurulmuş olan Büyük Asur Devletini yeniden canlandırmak isteyen Nesturi, Süryani ve Asurilerin büyük çalışmalar içine girdiklerini belirterek, Türkiye aleyhine Stockholm, İsveç, Avustralya ve 3 ABD Eyaletinde Sözde Seyfo (kılıçtan geçirme) Soykırım Anıtı diken Büyük Asur lobisinin Avrupa ülkelerinin desteğiyle Türkiye’de özellikle Antakya, Urfa ve Mardin’de toprak alımı için harekete geçtiği belirtildi. Bkz. *Toprak Satışıyla Ortaya Çıkan Yeni Tehlike: Midyat’a Vatikan Kolonisi!* 2012. http://www.milligazete.com.tr/haber/Midyata_Vatikan_kolonisi/236104#.VZO7DPntlBc (01 Temmuz 2015).

⁴⁵ Sabro, “Herkesten Önce Buradaydık”, S. 4, Haziran 2012, s. 4.

⁴⁶ Necla Mora, (2009). *Alman Kültüründe Düşman İmgesi*, Alt kitap, s. 11.

⁴⁷ Samuel Bey, “Süryaniler” konulu görüşme, İsveç: 3. 09. 2013.

⁴⁸ *“Burada yaşamış olan Hıristiyanlar dinlerini yaşıyorlardı. İbadetlerinden taviz vermediler. Zorluklar ve baskılara rağmen, dini ibadetler kimi zamanlar gizli bir biçimde uygulanmak zorunda kalsa da, hiçbir zaman kiliseden uzaklaşmadılar. Geçmişte, Papaz dışarıya çıkmasıyla birlikte küfür ve hakaretle karşılaşılıyor. Bazen cenazemizin bile yerde bıraktığı oluyor. O zamanlar zihniyet farklıydı. ‘Gâvur’ diye hitap ediliyordu bizlere.”*

Süryani bir gencin anlattıkları bu baskıya uğramamak adına geliştirilen içe kapanmanın örneği olması bakımından önemlidir: “İstanbul’da kimse kimseden haberdar değil. Sen açıklamazsan kimse bilmez Süryani olduğunuzu. Müslüman’dan daha Müslüman olabilirsin. Süryani olduğunuzu bilmediğim bir arkadaşım, o da benim Süryani olduğumu bilmiyor, birbirimizin Kurban Bayramı’nı kutladık. Adam beni Müslüman zannediyor, ‘Bayramın Kutlu olsun.’ dedi. Ben de bozmadım adamı, teşekkür ettim, ‘Senin de kutlu olsun.’, dedim. Sonra kilisede gördük birbirimizi”⁵⁰

Türkiye’de 2011 seçimlerinden sonra daha güçlü bir söylemle ortaya çıkan anayasa değişikliğinde Meclis, toplumun bütün kesimlerini dinlemek, önerilerini almak için parlamentoda yer alan tüm partilerin eşit bir şekilde temsil edildiği bir komisyon kurmuştur. “Anayasa Uzlaşma Komisyonu” adıyla çalışmalarına başlayan bu komisyon bir takvim belirleyip toplumun her kesimine çağrıda bulunmuştur. Bu süreçte Süryaniler de çalışmalarına başlayarak STK’lar ile ortak bir öneri sunmak için toplantılar yapmışlardır. Bu çalışmaların sonucunda Türkiye’de yaşayan Süryanilerin sorunları şu başlıklar altında dile getirilmiştir: Bürokraside yer alamamak,⁵¹ Mülkiyet sorunları, Lozan Antlaşmasında azınlık kapsamında olunmasına rağmen hakların kullanılamaması.

Bu toplantılarda Süryanilerin de Rum, Ermeni ve Yahudi vatandaşlar gibi azınlık statüsüne ve anayasal güvenceye kavuşturulması istenirken, kültürel haklarını kullanabilmek ve bu kapsamda Süryani dilinin yaşatılması talebinde bulunulmuştur. Bir diğer Süryani grubu ise Türkiye genelinde ve yurtdışında bulunan Süryanileri temsilen, Süryanilerin Osmanlı döneminden başlayarak Cumhuriyet döneminde de baskıya maruz kaldıklarından, 1915 olaylarından, 1924 Hakkâri Sürgününden, Süryani Patrikliğinin Türkiye’den çıkarılmasından ve faili meçhul cinayetler sonucunda gerçekleşen göçlerden bahsetmiştir. Süryanilerin tüm olumsuzluklara rağmen vatanlarına bağlı olduklarını ve dönmek istediklerini ancak geri dönenlerin de mülklerinin işgal edildiğini belirtmişlerdir.⁵²

SONUÇ

Türkiye’de yaşayan Süryaniler yüzyıllarca Türklerle kader birliği yapmış, tarihsel süreç içerisinde Türkiye’de yaşanan sancılı dönemlerden diğer unsurlar kadar etkilenmişlerdir. Süryanilerin gayrimüslim olmaları ancak Lozan Antlaşması’na göre azınlık kabul edilmemeleri zaman zaman Süryaniler arasında memnuniyetsizliğe neden olmuştur. Türkiye’de yaşayan Süryanilerin sorunları gerek Türkiye’de gerekse Türkiye dışında geniş yankı bulmuş ve diaspora Süryanileri tarafından siyasi bir malzeme olarak da kullanılmıştır. Süryanilerin Türkiye Cumhuriyeti’nden beklentileri eğitim, inanç ve güvenlik gibi noktalarda toplanırken, Türkiye bu hassas konuyla her dönemde yakından ilgilenmiştir.

Günümüzde Türkiyeli Süryanilerin Türkiye Cumhuriyeti’nden istekleri, beklentileri büyük ölçüde karşılanmış ve karşılanmaktadır. Türkiye’nin en önemli renklerinden biri olan Süryanilerin var olan sorunlarının çözülmesi hiç şüphesiz farklı toplumlarla beraber yaşama olgusunu güçlendireceği gibi, Türkiye’nin ülke içinde ve ülke dışında itibarını arttırması bakımından da önemli bir noktada durmaktadır.

KAYNAKÇA

Arşiv

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi: Yer No: 30 10 0 0.26.149.6 Dosya No: 22/6, 1921.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi: dosya no: 96B/194, yer no: 30 10 0 0.112.763.29.

Gazete

Cumhuriyet, 29 Ağustos 1991.

Cumhuriyet, 19 Aralık 1992.

Cumhuriyet, 22 Ocak 1993.

Cumhuriyet, 19 Haziran 1994.

Hürriyet, 20 Ekim 2007.

Bkz. Zeynep Arslan, “Diyarbakır’da “Yerli Hıristiyan” olarak sadece iki kardeş kaldı!”

http://www.hallac.org/index.php?id=6&tx_ttnews%5Btt_news%5D=331&cHash=38a7a920772e75be26e3bd8ee63ebb01&PHPSESSID=e6678879f38e049a7c022a2d53136096 (06 Temmuz 2015).

Celal Bilecen, Midyat’ta altın ustası iken İstanbul’a göç etmiş ve burada da farklı dinden olmasından dolayı zorluklarla karşılaşmıştır. Komşularında mevlit yapılıırken kendilerinin doğum günü kutlaması üzerine şikâyet edilerek karakolluk olmuştur. Doğduğu ve yaşadığı topraklara dönmeyi istemiş ancak olayların bir türlü durulmaması bu isteğinin gerçekleşmesine engel olmuştur. *Cumhuriyet Gazetesi*, 19 Aralık 1992, s. 18.

⁴⁹ “Din dersimize gelen ilçe müftüsü din dersinde özellikle beni sınıfın içinde ayağa kaldırır, duaları okumamı isterdi. Ben de başlardım Sübhaneke’den, Amentü’ye kadar hepsini çok güzel okurdum. Daha sonra sınıfın ortasına çektiği bir sıraya oturtur, abdestin nasıl alınması gerektiğini uygulamalı olarak anlatmamı isterdi.”, “Adıyaman’daki Süryaniler gece sahura kalkar ışıklarını yakıp uyurlardı. Komşuları onların oruçlu olduklarını bilsinler diye.”, Bir taksi şoförüyle yapılan tanışmada Süryani olduğumu söylediğimde şoförün; ‘Töbe Estağfurullah töbe’ demesini unutamıyorum.” Mihayel Rabo, “Suçumuz Nedir ki, Bizi “Hoşgörü”yorlar? Sabro, S. 12, Şubat 2013, s. 7.

⁵⁰ Yahya Koçoğlu, “Süryani Gençlerinin Evlilik Sorunsalı”, *Avrupa Birliği, Türkiye ve Asuri/Süryani Göçü Sempozyumu*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, Göç Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi, (27 Mayıs 2005), s. 4.

⁵¹ Avukat Nuran Özdiğer, 2010 yılında Fatih Belediyesi Hukuk İşleri Müdürlüğü’nden emekli olan ve Belediye Başkanının Hukuk Danışmanı olarak görev yapan dünyadaki ilk Süryani kadın avukattır. Bkz. Elçin Demirel, “Süryaniler Aydınlanıyor”, *Sabro*, S. 5, Temmuz 2012, s. 6.

⁵² Sabro, “Tanımlanmak İstiyoruz”, S. 1, Mart 2012, s. 2.

Milliyet, "Gayrimüslim öğrenciye ayrıcalık", 29 Ekim 1986.
Milliyet, 12 Kasım 1986.
Milliyet, 29 Haziran 1987.
Milliyet, 1 Temmuz 1987.
Milliyet, 26 Temmuz 1992.
Milliyet, 11 Ocak 1994.
Milliyet, 9 Eylül 1995.
Sabro, S. 2, Nisan 2012.
Sabro, "Verdiğiniz Sözü Tutun", S. 9, Kasım 2012.
Sabro, "Zamanı gelmişken", S. 9, Kasım 2012.
Sabro, "90 Yıl Sonra", Yıl 2, S. 19, Eylül 2013.
Sabro, "85 Yıllık Özlem Bitiyor", Yıl 2, S. 20, Ekim 2013.
Şabo Boyacı, "Kendi Yurdunda Yaralı Olmak", *Sabro*, S. 5, Temmuz 2012.
Sabro, "Kısıtlamalar Devam Ediyor", S. 16, Haziran 2013.
Sabro, "SBS'de Ayrımcılık", S. 24, Şubat 2014.
Sabro, "Süryaniler: Topraksızlaştırılıyor", S. 2, Nisan 2012.
Sabro, "Herkesten Önce Buradaydık", S. 4, Haziran 2012.
Sabro, "Tanınlanmak İstiyoruz", S. 1, Mart 2012.
Elçin Demirel, "Süryaniler Aydınlanıyor", *Sabro*, S. 5, Temmuz 2012.
Mihayel Rabo, "Suçumuz Nedir ki, Bizi "Hoşgörü"yorlar? *Sabro*, S. 12, Şubat 2013.
Menekşe Tokyay, "AİHM Türkiye'deki din dersleri hakkında kararını verdi", *Sabro*, S. 33, Kasım 2014, s. 10.
Semih Günver, *Milliyet*, 19 Mart 1986.
Şabo Boyacı, "Çok Kültürlülük mü Ötekiler mi?", *Sabro*, S. 2, Nisan 2012.

Raporlar

Avrupa Birliği İlerleme Raporu 1998.
Avrupa Birliği İlerleme Raporu 2000.
Avrupa Birliği İlerleme Raporu 2003.
Avrupa Birliği İlerleme Raporu 2004.
Türkiye İnsan Hakları Raporu 2003,
Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Ankara, 2004.

Kitap ve Makale

ALPKAYA, Gökçen (1973). "Uluslararası İnsan Hakları Hukuku Bağlamında Azınlıklara İlişkin Bazı Gelişmeler", *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt 14, Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi, s. 163-168.
KOÇOĞLU, Yahya (2005). "Süryani Gençlerinin Evlilik Sorunsalı", *Avrupa Birliği, Türkiye ve Asuri/Süryani Göçü Sempozyumu*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Göç Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi, s. 1-6.
BÜLBÜL, Mustafa (2005). *Türkiye'nin Süryanileri*, İstanbul: Tasarım Yayınları
MORA, Necla (2009). *Alman Kültüründe Düşman İmgesi*, Alt kitap
ÖZTEMİZ, Mutay (2012). *Süryaniler*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Görüşmeler

Fehmi Bey, "Süryaniler" konulu görüşme, İsveç: 6. 09. 2013.
İ.E, "Süryaniler" konulu görüşme, Midyat: 18. 03. 2015.
Naim Bey, "Süryaniler" konulu görüşme, İstanbul Aksaray: 13. 09. 2014.
Samuel Bey, "Süryaniler" konulu görüşme, İsveç: 3. 09. 2013.

İnternet

<http://www.suryanianaokulu.com/hakkimizda/> (19 Aralık 2015).
<http://haber.sat7turk.com/mor-efrem-suryani-anaokulu-acildi-2/> (13 Temmuz 2015).
Toprak Satışıyla Ortaya Çıkan Yeni Tehlike: Midyat'a Vatikan Kolonisi! 2012.
http://www.milligazete.com.tr/haber/Midyata_Vatikan_kolonisi/236104#.VZO7DPntlBc (01 Temmuz 2015).
Zeynep Arslan, "Diyarbakır'da "Yerli Hıristiyan" olarak sadece iki kardeş kaldı!"
http://www.hallac.org/index.php?id=6&tx_ttnews%5Btt_news%5D=331&cHash=38a7a920772e75be26e3bd8ee63ebb01&PHPSESSID=e6678879f38e049a7c022a2d53136096 (06 Temmuz 2015).